

Forfatter: Aakjær, Jeppe

Titel: Kvinden og Grundloven

Citation: Aakjær, Jeppe: "Kvinden og Grundloven", i Aakjær, Jeppe: *Artikler og Taler. - 1919*, Gyldendal, 1918-19, s. 379. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-aakjaer04tom-shoot-workid58492/facsimile.pdf> (tilgået 06. maj 2024)

Anvendt udgave: Artikler og Taler. - 1919

Muld. Det har givet sig Udslag i den lille soirige Bevægelse, der ligger i Kravet om *Jord til Kolonihaver* — en Bevægelse, hvis Fødsel er knyttet til Navnet Landstingsmand *Jørgen Berthelsen*, som i 80erne — forresten ikke uden stor Modstand — bragte Sagen til Sejr i Aalborg Byraad. Siden er den drevet som en Sommersky hen over alle Danmarks Kjøbstæder. Den gjevne Mand, som har sat denne Sommer-Idé i Omløb, skal ikke glemmes. Denne Idé har virket som en Solstrime gennem Fabriksrøgen. Disse tunge sværte Hænder, der er bleve svedne af at ta' om Fabrikken Staa!, de skal nu atter fryde sig ved at fingre ved Løggets fede Knold og Kartoffelns trofaste Frugt. Det er noget andet end at gribe om Knejpens fedtede Ølgas. — Hvem ved, maaske kan denne lille Reform bøje Bonde og Byarbejder nærmere sammen end nogen tænker paa, og faa dem til at huske paa fælles Minder og fælles Interesser i den kjære, danske Bondejord.

Maaske da at denne fælles Tanke en Dag langt ude kunde lære Arbejderen at blive Herre paa sin Fabrik som Bonden endnu er det paa sit Mejeri, saa ærlige Hænder og saa der en Dag kunde ta' det *fulde* Udbytte af ærlig Gjer-ning.

KVINDEN OG GRUNDLOVEN.

Tale paa Jenle 26. Juli 1908.

Dersom man vil vide Besked med et eller andet politisk Problem, hvad er saa naturligere end at gaa til Landets Grundlov.

Den danske Grundlov er vel nok, som den foreligger i Handelen, det mest uanselige Værk i vor Litteratur, det er ikke skabt til Morskabslæsning, men god at faa Forstand af for dem, der vil ha' et Perspektiv af vor politiske Udvikling; det er et Værk, gennem hvis Paragraffer vi ser som ned ad dunkle Alleer, hvis enkelte Rækker løber sammen for Øjet langt ude mod Historiens Horisont, dybt, dybt nede, hvor det lukker sig om Oldtidens hviskende Mørke.

Har du en Gang, medens dit Sind var ungt og blødt, læst dit Folks Historie, læst det snart med Begejstringens

hellige Gys i Blodet — naar det gik godt — snart med Skammens Rødme over Kinderne — naar dit Folk handlede dumt og fejgt — kort sagt, læst saadan som man læser sit Lands Historie, mens ens Sind endnu er ungt og blødt, — da vil du føle en sær Stemning ved at gennemløbe Paragrafferne i vor Grundlov; den uoplyste og goldhjærmede vil ikke se andet end en Række stilløse Sætninger, der kun gi'r ham en dunkel Mening; men du vil se paa dette tilsyneladende uanselige Værk med den dybeste Pietet, og du vil sige til dig selv: Dette er *mit* Folks Vandrebog, dets Adkomstbrev til de civiliserede Nationers Rækker.

Ogsaa Moseloven — som var Jødefolkets Grundlov — var affattet i en stenkold, næsten isnende Stil — ikke desto mindre var den i Følge Overleveringen hentet ned fra Tordenskyen. Dette er symbolsk!

Enhver Grundlov er et Produkt af Lyn og Torden.

Bjerge har bævet, og Jorden har skjælvet under Nationen, før denne Lov har løftet sig op som en ny Ø af Dybet.

Ja, De kjender vel nok den løse Snak, der holder af at betegne vor Grundlov som en Konges Gave. Ja, det er af den Slags Gaver, som en Fyrste skjænker sit Folk, naar hans tro Undersaatter en Dag behager at indfinde sig i hans Gaard hver med en Brosten i Haanden. Saa er det, hans ukrænkkelige Majestæt pludselig begynder at spørge om Skrivetøjet, og Guldpenen kommer for en Dag, og det bliver dødsens stille, mens Kongen underskriver, og det trofaste Folk endnu staar og kryster dets Brosten.

Dagen efter kjøres der mange Læs Sten ud af Kongens Gaard, men Landet har faaet en fri Forfatning. Saadan faar Folket politiske „Gaver“.

Nej, tro aldrig paa den Sladder om Grundloven som en Gave; det er den Slags Tale, hvormed man smigrer en Fyrste, men nedværdiger en Nation.

Den der ser rigtig paa Grundloven, han vil, mens han læser i den, se Bajonetter over Bogens Blade; Kanonerne kjøres frem, Trommen gaar, Kamphvirvlen bringer Tærene til at rave.

Hvor endeløst mange af en Nations bedste Mænd og Kvinder er ikke bleven pint, støjlet, radbrækket, før de med deres lemlæstede Hænder kunde række blot en eneste Pæ-

ragraf ned til en lykkeligere Eftertid, f. Eks. Grundlovens § 79, der lyder: „Ingen kan paa Grund af sin Trosbekjendelse berøves Adgang til den fulde Nydelse af borgerlige og politiske Rettigheder.“ — Tænk paa de utalte Tusinder og Hundredtusinder, som dræbtes paa den forfærdeligste Maade i Fortidens Religionskrige, Inkquisitioner, Hexeforfølgelser. Endnu i denne Stund slagter man med dyrisk Grumhed Jøder og Armenier rundt om i de Lande, hvor Folket ikke har været stærkt nok til at fremtvinge frie Forfatninger. Ogsaa i Danmark er der stadig Folk — maaske flere end vi gjerne vil være ved — der hyder den Anskuelse, at Fritænkere og Folk, der ikke staar i noget Forhold til den herskende Religionsopfattelse, bør anses for slette Individder, om ikke aldeles moralsk forvorne og fordærvede Personer. Lysten til at slaa dem ned er der; men Grundloven skyder sin mægtige Arm hen over deres Hoveder og afparerer Slaget.

Set saadan bliver Grundloven virkelig det, den udgiver sig for: det tilgrundliggende for al statsborgerligt Liv og Lykke. Alle vore blodige Saar og Kampe gennem Tusinde Aar, alle de ædles endeløse Anstrængelser for at skabe Tænke-, Tale- og Handelfrihed, er her stærknet i Grundlovs-Paragrafens kolde Form. Vi har købt Friheden med vort Blod, om ikke just i sidste Akt (1849), saa i hvert Fald i alle de foregaaende, — vi har købt Friheden med vort Blod, og endda synes vi ikke, den er for dyr.

Men vi ved — det kun er Mændene; thi her er jo at nævne det beskjæmmende:

Kvinden er ikke i Grundloven!

Det hedder udtrykkeligt i en af dens vigtigste Paragrafer (§ 30): „Valgret til Folketinget har enhver uberygget Mand“, men Kvinden er skammelig forbigaaet. Det er en dristig Streg saadan uden videre at overspringe Halvparten af Menneskeheden. Nu er det over 100 Aar siden, at man i den store franske Revolution, denne flammende Portal til den ny Tid, forkyndte de uindskrænkede Menneskerettigheder; ogsaa Kvindebevægelsen tændte sin Fakkell ved denne store Brand, og det er ubegribeligt, at et Krav, der er saa selvindlysende som Guds Sol, i saa lange Tider har kunnet nægtes Fremme. — Man havde allerede Kvindeklubber paa den franske Revolutions Tid, men da Lederne begyndte at

skeje ud og Klubkvinderne blandt andet stillede Krav om at ville klæde sig i et og alt som Mænd, slog de styrende ned paa dem og adspredte Klubbens Medlemmer. Saa kom Reaktionen over Frankrig med Napoleon og hans Efterfølgere. Og saa dukker Kvindebevægelsen først frem igjen omkring 1830 med den gryende Socialisme (St. Simon); og altid siden har Socialismen haft Kvindens borgerlige og politiske Ligestilling paa sit Program. Længst tilbage staar Sagen i Tyskland og de slaviske Lande og saa i det Frankrig, der var Bevægelsens Moder; stærkest Støtte har Sagen fundet i Nordamerika, hvor Kvinden i flere Stater har politisk Stemmeret, og England, der har skabt nogle af Bevægelsens kraftigste Talsmænd, bl. a. den humanistiske Filosofis største Repræsentant *John Stuart Mill*, der ved sit Værk „Kvindens Underkuelse“, som udkom 1869, foretog de Klippesprængninger, der omsider har banet Bevægelsen Vej ind til Nationernes Bevidsthed.

Den som en eneste Gang har set den engelske Kvindebevægelse paa nært Hold, f. Eks. som jeg en Elteraarsdag foran en Parlamentsaabning, naar Kvindernes Førere vover sig i modige Kampe med Politiet for næsten bogstavelig at slænge deres Krav hen for Fødderne af Regjeringens Medlemmer, han véd, at den Bevægelse ikke mere er til at kue, men at den en Dag ganske stille vil afvæbne baade Regjering og Politik og sejre ved sin egen indre uomstødelige Sandhed.

Og nu i Danmark.

Ja, desværre er det altfor øjensynligt, at det her endnu kun er en Bourgeois-Bevægelse; den er endnu ikke trængt rigtig frem til Arbejdernes Døtre og sler ikke til Bøndernes.

Ak, vore Dages Bønder!

De er alle samfundsinteresseredes store Sorg. I de sidste 20—30 Aar har vore Bønder enten ligget aldeles stille eller kun drevet paa Strømmen med slatte Svømmetag. Hvilke Nyerobringer skulde der vel kunne nævnes siden 80ernes Begyndelse, da man lagde Jordens Dyrkning om i et nyt Leje?

Denne ny Avlsmetode sammen med en stærk politisk Strømning bragte et Øjeblikks Springflod i vor Bondes Sind. Husker de 80ernes Bønder, han, som øvede sig i Riffel-skydning og Skattenægtelse for at drive Reaktionen til For-

tvivlelse, for at væge om Landets Forfatning, om saa skulde være med Vaabenmagt? Da var det en Fornøjelse at komme ud til de danske Bønder, da gik de altid med et Hurra paa Læben; de vovede Peisen saa vel som Trøjen, de gjorde personlige Indsatser, de havde Martyrer, der klædte Provisorismens Fængsler og Hungerkjældere. Men det har nu altsammen opløst sig i intet. Hvad der saa ud som Torden viste sig at være de skikkeligste Lammeskyer.

„Alt roligt i Schipkapasset!“ Der er intet, der mere rører sig paa disse Felter. Vor Bonde er vor Sorg. Der er ingen ret Strøm mere i vor Bondes Sind, der er intet, der mere glimter i hans Øje.

Den gamle Bondestamme staar endnu stærk og bred i Danmarks Muld, dens krogede Grene vajer, dens Krone overskygger os alle; meget vel, men hvor er de grønne Kviste?

Bonden har lukket sig om sine intimeste Interesser, hans Gaard og hans Avling; man sporer sjælden en almen Interesse i hans Sjæl. — I 80'erne var Bønderne i mangt og meget de lyrende; nu er de kun de førte, hvis ikke de er de forførte; efter mine Erfaringer er der i Øjeblikket betydelig mere Samfundsinteresse i de danske Kjøbstæder end ude i Bondelandet.

Men det burde næppe være saadan. Maatte vor Bonde atter gjenfinde sin gamle Lidenskab for Politik, thi intet holder en Stand saa irisk og vægen som Politik; det vil sige, naar der er Strøm i den, naar Politikken ikke har ostet sig i Klumper, der skal sluges raa uden Ræsonnement. Politik, mine Damer og Herrer, det er noget, der angaar os alle, men mest angaar det dem, der for Øjeblikket agter den mindst. Politik, det er det, at ha' en Ko paa Toften og en Gris ved Truget; det er det at ha' en glad Kvinde i et sollyst Hjem. Politik, det er en Høne i Gryden og en Stemme i Raadet.

Politik er saa dejlig jordfød; har ens Hjerne været udsat for ørkesløse Formodninger om det, der ligger over al Forstand, da er det at vende tilbage til Politik som at nyde en ren Slurk fra Jordens eget kølige Væld. — Men I maa ikke la' Jeres Politik levres til Klumper; vi har mer end Dogner nok i Forvejen, I maa ikke ogsaa gjøre det politiske til Trossager, som der ikke tør disputeres om. Og

det er man allerede paa Vej til. Du Bonde, du trænger til at faa dine politiske Førere sat paa Mistanke som i 80'erne. Nutidspolitikken er altfor meget „laasede Vand“, hvor der kun maa fiskes af visse politiske Baadelav. Lad os faa Strøm ind i Andedammen, og den gamle Diskussion i Gang paany, da kan der atter komme Væxt og Grøde i vor Bondes Sind.

Og er der nogen, der bør ha' politiske Interesser, da er det sandelig de danske Bønder, store og smaa.

Er det dog ikke naturstridigt, at du, der passer paa som en Smed blot for at faa 50 Øre mere for dit Gimmerlam, du skulde uden Krur finde dig i, at man lister 100 Kr. op af dine Lommer gennem den ny Toldlov, eller hvem véd: til en ny endnu ikke udruget Forsvarsskat!

Nej, det er sandelig Tider, i hvilke det nok kan gøres nødigt at se sine politiske Tillidsmænd paa Neglene.

Der gaar i disse Dage nogle fornøjelige politiske Kastevinde hen over vor gulnende Rug; nylig kastede een en flt Hat af, og det var endda en trekantet Hat, som havde pynetet et firkantet Hoved i 7 galonerede Aar. Vel, lad der bare stryge nogle flere, hvis *det* er Købesummen for rankere Viljer og Tider; lad os faa Vind og Strøm ind i de „lumre Kanaler“; lad der komme fornyet Grøde i vor Politik, nu, mens Tordenregnen dunker i de brede Turnipsblade, og den grønne Havre hober sig sammen til en rig Høst.

Lad os marschere samlede ind til en ærligere Politik og lad os gaa hjem og faa vore Kvinder med, hvis de ikke alt er med.

Thi vi vil faa Brug for alle i den Politik, der nu kommer, ikke mindst for Kvinderne. Den Sag, som staar nærmest for nu, er jo Forsvarssagen; det er en ganske god Sag for Kvinden at vaagne paa. Og jeg haaber, hun vaagner. Lige siden den Gang i den gamle Pagts Dage da Judith afhuggede Holofernes' Hoved, har Kvinden været Antimilitarist. Den danske Bondekone er det i hvert Fald den Dag i Dag. Naar hendes kjære Søn „skulde hen“, og hun havde faaet de solide graa Uldsokker og den tunge, lagrede Bondeost lagt nederst i Knudeklædet, faldt der mange tunge Taarer paa det sorte Lergulv; og naar Lægdsmanden en Dag stod i hendes Stue og famlede med en blaa Konvolut, der bragte den forretningsmæssige Melding, at Sønnen var skudt

og ikke mere kom tilbage, da var det kun tilsyneladende, hun bøjede sig under Skjæbnen; inderst i hendes Sjæl ulmede en Harme mod de Magter, der rev Mand og Søn ud af hendes Favn for bundne med en Sabelrem at kastes ind mod Slagets og Skansernes iidspyende Kanoner.

Bourgeoisikvindens nutidige Forsvarsbegejstring og Militærbravader kan jeg ikke anse for andet end en unaturlig Perversitet. Naturkvindens og Bondkenens ædlestes Instinkt er Moderfølelsen; hun vil trods alt se sit Afkom, Barnet, Individet, bevarer. Kvinden har ligesom mere Respekt for Mennesket end Mændene, thi hun har jo fulgt det Skridt for Skridt, lige fra det laa under hendes Hjærte; hendes Billede af sit Barn er sammenføjede af tusind smaa Ting fra Søvn og Vaagen, fra Leg og Vugge. Hun vil ikke uden Kamp udføre sit Barn til Nationernes Molech og ikke uden videre hengive sin Søn, som det hedder i Skriften, til „at sønderhakkes for Herrens Ansigt“; hun vil i hvert Fald forinden titusinde Gange spørge: Er det nødvendigt! —

Lad os i denne store Sag ta Kvinden med paa Raad; lad Mændene hjælpe hende til politisk Valgret. Til Gjengæld skal hun hjælpe Mændene til at afvæbne! Hun sammen med de organiserede Arbejdere. „Ned med Vaabnene!“ det er et Raab, der kom fra en Kvinde i en Roman, der indbragte sit Ophav Nobelpræmien. „Ned med Vaabnene!“ lad det blive Kvindernes Feltraab, naar de en Dag er bleven politisk myndige. — Husker De Fortællingen om den kjække Præstefrue Anna Colbjørnsdatter, der overlistede nogle vilde Krigskarier blandt vore svenske Fjender i 1716 og fik Vaabene fra dem, uden at de mærkede det, saa de blev overmandede og fangne. Det er netop den Gjerning, vi venter af Kvinden, at hun en Dag skal vove at ta Vaabnene ud af Haanden paa de vilde Krigskarier.

Fra en af Middelalderens evindelige Krige mindes jeg et Træk, som jeg her skal fortælle:

En By var bleven omsluttet af Fjenden paa alle Kanter. Hungeren rasede, Pesten og Sultedøden truede alle; da Nøden var paa sit højeste, begyndte man at forhandle med Sejrherrerne om Byens Overgivelse. For Mændene var der ingen Naade, de skulde alle springe over Klingen. Men Kvindene fik Lov til at forlade Fæstningen, idet der samtidig indrømmedes enhver af dem Ret til at tage saa meget

med sig, som hun kunde høre. Kort efter saa man et forbausende Syn: En uendelig Række af sortklædte Kvinder gik ud af Fæstningsporten, hver bærende sin Mand paa Rygen. Den fjendtlige Hovedsmand rasede, men han havde jo givet sin Ed. Disse snilde Kvinder blev senere for deres Daad tilkjendt ærefulde borgerlige Rettigheder.

Mine Herrer! Saadan har Kvinden baaret os allesammen, lidt med os og lidt for os, baaret os som Børn, da vi selv var hjælpeløse, siddet ved vor Vugge, fortryllet os som Ynglinger, hjulpet os som Mænd. Skal vi nu vise os mindre taknemmelige end Mændene i hine barbariske Tider, skal vi ikke langt hellere hjælpe hende til at faa de samme Rettigheder, som vi selv sætter saa højt: Retten til personlig Deltagelse i Samfundets Liv, personligt Ansvar i Samfundets Vel. Har hun omsider faaet denne Ret, kan hun sandelig ikke komme til at klage over, at der ikke skal blive nogen Anvendelse for hendes Evner. I saa mange Forhold lever vi endnu paa Randen af Barbariet; saa lidt er gjort, og det, som er gjort, trænger til at gjøres om igjen.

Lad hende da faa den Ret, hun attraar, og lad hende blive den milde Haand, der ikke behøver at være svag, fordi den tager saa blødt.

Har De nogensinde set en bekymret Moder glide stille ind i Stuen til en Klynge støjende Mænd og halv myndig og halv genert bede om Ro for sit syge Barn, der i Nabo-værelset kæmper for at sove. Det skulde være nogle grove Tølpere af Mænd, der kunde overheøre en saadan Bøn.

Lad ogsaa i det offentlige Liv Kvinden blive den ømme Moder, der udstrækker sin Haand og skaber Fred for det syge Barn, Samfundet, Fred til at hvile, Fred til at trives efter dets Bestemmelse.